

Als deltaland heeft Nederland een aantal grote wateren: de rivieren, de Zuidwestelijke Delta, het Markermeer en IJsselmeer, het Eems-Dollard-estuarium, de Waddenzee en de Noordzee. Er spelen de nodige problemen met de waterkwaliteit, waterveiligheid, zoetwatervoorziening en natuurkwaliteit. Eén van die problemen is een hoog slibgehalte in het water, wat onder andere speelt in het Markermeer en het Eems-Dollard-estuarium. De oorzaken zijn complex. De gevolgen zijn een lagere primaire productie, zuurstofloosheid en aantasting van het bodemleven. Schelpdieren, vissen en vogels hebben er last van.

In 2014 formuleerde het ministerie van LNV de Natuurambitie Grote Wateren 2050 en verder. Deze werd later gevolgd door de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW, samen met het ministerie van IenW en Rijkswaterstaat), gericht op het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000 en op een toekomstbestendige inrichting van de grote wateren met het oog op klimaatverandering en zeespiegelstijging. Het Eems-Dollard-estuarium is onderdeel van de Natuurambitie en het PAGW met een eigen programma Eems-Dollard 2050 (ED2050). In dit nummer van LANDSCHAP staat het Eems-Dollard-estuarium centraal. De andere grote wateren komen in het eerste nummer van 2021 aan de orde. Het Markermeer met de Markerwadden stond al eerder centraal in LANDSCHAP 2014-1.

Het programma ED2050 heeft tot doel om ecologisch herstel van het Eems-Dollard-estuarium mogelijk te maken. Verschillende artikelen lichten het programma en de projecten die in het kader ervan worden uitgevoerd toe. Iedema & Van Es introduceren de ontwikkeling en opzet van het programma. Het artikel opent met een kaart met een overzicht van alle lopende projecten. Van Maren *et al.* beschrijven het slibprobleem, met zowel de oorzaken ervan als mogelijke maatregelen, zoals de invang van slib en de verwerking ervan tot nuttige producten. Haarman behandelt vervolgens de keten van nuttige toepassingen van slib en Van Loon & Schelfhout beschrijven de toepassing van slib in nieuwe dijkconcepten, zoals de 'brede groene dijk' en de 'dubbele dijk'. Delfzijl heeft een groots project opgezet om de stad binnen- en buitendijks op te waarderen. Punter *et al.* vertellen daarover. Van Dijk & Van der Meulen analyseren de relevantie van ecologisch herstel van het Eems-Dollard-estuarium voor de economie van de aangrenzende Groningse regio. De eerste tranche van het programma ED2050 is afgerond en geëvalueerd. In het laatste artikel presenteren Iedema *et al.* de geleerde lessen en nieuwe oplossingsrichtingen. Op basis van daarvan zijn nieuwe oplossingsrichtingen gekozen voor het vervolg.

Dit nummer is gesponsord door het programma ED2050. De themaredactie bestaat uit Joost Delsman (Deltares), Kees van Es (Wing Process Consultancy, kernteam ED2050), Wouter Iedema (RWS Noord-Nederland, kernteam ED2050), Rob Jongman (redactie LANDSCHAP), Gerda Lenselink (Deltares) en Jos Dekker (hoofdredacteur).

JOS DEKKER, HOOFDREDACTEUR